

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Enheten för kulturmiljö
Karin Svanström
08-785 42 54

BESLUT

Datum
2012-05-31

Råsunda Förstads AB
Box 1142
171 22 Solna

L2205

1 (6)

Beteckning
2031-1995-2920
Delgivn kvitto

**Byggnadsminnesförklaring av Kapellet vid Överjärva gård,
på fastigheten Järva 2:18, Solna stad**

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m m (KML) Kapellet vid Överjärva gård, på fastigheten Järva 2:18, Solna stad för byggnadsminne.

Väckt fråga om byggnadsminnesförklaring av Gula villan avslås.

SKYDDSBESTÄMMELSER

För Kapellet gäller följande skyddsbestämmelser:

1. Kapellet får inte rivas eller till det yttre förändras.
2. Kapellet planlösning får inte ändras.
3. Åtgärder får inte vidtagas som medför ingrepp i ursprunglig dekor eller fast inredning.
4. Kapellet ska underhållas så att det inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras med traditionella material och metoder så att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
5. Det skyddsområde som markeras på bifogad karta får inte ytterligare bebyggas. Inom området får heller inte sådana åtgärder vidtas med mark eller vegetation att miljöns karaktär förvanskas.
6. Det ursprungliga värmesystemet med kanaler under kalkstensgolvet får inte ändras eller avlägsnas.

2012-06-04 beslöt...
Kopierad till: BM mg Az / jh

MOTIVERING TILL BYGGNADSMINNESFÖRKLARINGEN

Det så kallade Kapellet på Överjärva gård har ett mycket högt kulturhistoriskt värde som främst är kopplat till dess ursprungliga användning och utformning som vinterträdgård. Under andra halvan av 1800-talet, då Kapellet byggdes, blev det populärt bland samhällets bättre bemedlade att låta inreda vinterträdgårdar i

eller i anslutning till sina bostäder. Kapellet som uppfördes i slutet av 1860-talet eller början av 1870-talet, var ursprungligen sammanbyggt med en mangårdsbyggnad. Då den förstördes i en brand år 1874 blev Kapellet en fristående byggnad. Exteriört har Kapellet kvar mycket av sin tidstypiska schweizerstil med träpanel, träornamentik, hög stengrund och kraftigt utskjutande tak. Interiört finns originalmaterial och originalutföranden i hög grad bevarade under senare tidslager. Exempelvis finns vinterträdgårdens byggnadsteknikhistoriskt intressanta uppvärmningssystem delvis bevarat under golvet. Den ursprungliga planen, med form som en liten kyrka, är oförändrad sedan branden år 1874. Detta gör Kapellet till ett sällsynt gott exempel på en byggnadstyp som var vanlig i slutet på 1800-talet, men som i mindre utsträckning bevarats för eftervärden. I egenskap av privatägd och småskalig vinterträdgård från sent 1800-tal har Kapellet därför ett högt byggnads- och arkitekturhistoriskt värde. Det arkitekturhistoriska värdet förstärks av de moriska inslagen i form av en arkad med hästskoformade bågar. Liknande ornamentsformer förekommer också på andra byggnader i vårt land som uppfördes under samma period som Kapellet. Ornamentiken är på så sätt tidstypisk, men i detta fall skulle stildraget också kunna vara kopplat till den förmodade byggherren Ohan Demirgians armeniska och egyptiska bakgrund.

Ohan Demirgian var av armeniskt ursprung men kom till Sverige från Egypten där han var anställd av khediven. I Sverige utsågs han till stallmästare av Karl XV och umgicks i kungens innersta krets. I memoarlitteraturen berättas om att kungen vid flera tillfällen besökte Demirgian ute på Överjärva, och att han då bjöds på frukost i vinterträdgården. Detta visar på vinterträdgårdarnas status och centrala funktion i överklassens sällskapsliv vid denna tid. Kapellet på Överjärva har därmed även ett socialhistoriskt värde då byggnaden vittnar om hur societeten umgicks och roade sig under denna tid.

Till följd av sin sociala position, och förmodligen även sitt ursprung som gjorde att han stack ut vid det svenska hovet, blev hovstallmästare Demirgian en omskriven person i såväl memoar- och romanlitteraturen som tidningsartiklar. Detta i kombination med vittnesmålen om hur Karl XV vid ett flertal tillfällen besökte gården medför att Kapellet på Överjärva också har ett personhistoriskt värde.

Kapellets kulturhistoriska värde hör också samman med byggnadens betydelse i den välbevarade gårdsmiljön. Överjärva är Solnas enda agrara miljö som är bevarad i sin helhet och gården har därmed ett stort kulturhistoriskt värde. Kapellet utgör en viktig del i denna miljö och bidrar till att gården kan fungera som en källa till förståelse för hur livet kunde te sig på en gård under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet.

HISTORIK

Det så kallade Kapellet på Överjärva gård uppfördes troligen av Karl XV:s stallmästare Ohan Demirgian som arrenderade Överjärva gård år 1870-1873. Den envåninga byggnaden har en plan som påminner om en liten kyrka med absid, kor, mittskepp och en tillbyggnad i öster som tillkom i samband med reoveringen efter en brand år 1874. Kapellet, liksom den närliggande Gula villan, är uppförd i den för tiden typiska schweizerstilen, med karaktäristisk träpanel, träornamentik, hög grund och kraftigt utskjutande tak.

Ursprungligen användes byggnaden som en vinterträdgård, dvs. som en slags salong med exotiska växter och behagligt klimat. Under slutet av 1800-talet var det en statusfylld nymodighet att inreda vinterträdgårdar. Till skillnad från orangerierna, som användes för vinterförvaring av växter, uppfördes vinterträdgårdarna endast i nöjessyfte. I likhet med många andra vinterträdgårdar var Kapellet sammanbyggt med mangårdsbyggnaden, men när denna förstördes i den ovan nämnda branden år 1874 blev byggnaden fristående. Som en ersättning för brandskadade delar uppfördes den murade tillbyggnaden i öster. Eventuellt är det också nu som Kapellet förses med den befintliga träpanelen.

Byggnadens arkad med tre hästskoformade bågar ger rummet en morisk prägel som kopplats till Demirgians armeniska och egyptiska bakgrund. Innan byggnadens historia som vinterträdgård var känd gick Kapellet därför under namnet Armeniska kapellet. Vid tiden för Kapellet's uppförande var det dock inte ovanligt med moriska byggnadsinfluenser och särskilt påtaglig är inspirationen från den äldre islamska arkitekturen i de mindre formella och mer nöjesbetonade byggnaderna så som kaffehus, trädgårdspaviljonger och societetshus. Det är därför troligt att de moriska inslagen inte endast kan förklaras med byggherrens bakgrund utan också är ett uttryck för tidens arkitektoniska ideal.

Efter att Demirgian lämnat gården började Kapellet användas som bön- och missionshus. Trägolvlades på stengolven och dekormålningar i väggar och tak målades över. Den ursprungliga värmeanläggningen med tegelkanaler under kalkstensgolvet övergavs och istället installerades en kamin. Tegelkanalerna bevarades dock under golvet. Den ursprungliga dörren i mittpartiets sydfasad sattes igen. Vid sekelskiftet 1900 ska byggnaden främst ha använts som samlingslokal för gårdens folk vid festliga tillfällen. Från 1920-talet och fram till år 2005 hyrdes Kapellet ut som konstnärsateljé åt bland andra skulptören Bror Marklund. Under ateljéperioden inreddes ett kök i byggnaden och förmodligen tillkom också den omålade läktaren.

I nuläget står byggnaden oanvänd i väntan på interiör restaurering.

ÄRENDETS HANDLÄGGNING

Fråga om byggnadsminnesförklaring av Kapellet väcktes 14 februari 1995. Länsstyrelsen utvidgade ärendet till att även omfatta Gula villan. Den 17 februari 1995 meddelade Länsstyrelsen Lantmäterimyndigheten att fråga om byggnadsminnesförklaring väckts för aktuell fastighet. Den 13 mars 1995 remitterade Länsstyrelsen förslaget till Solna stad som ombads yttra sig i ärendet. Den 8 maj 1995 tillstyrkte kommunstyrelsen byggnadsminnesförklaring av Kapellet och avstyrkte byggnadsminnesförklaring av Gula villan. Den 9 maj 1996 översände Länsstyrelsen förslag till skyddsföreskrifter för Kapellet som kommunen därmed gavs möjlighet att yttra sig över. Kommunen hade inga invändningar mot förslaget till skyddsföreskrifter. Hösten 2011 tog Länsstyrelsen återigen upp ärendet till behandling och den 2 november samma år översände Länsstyrelsen ett förslag till beslut om byggnadsminnesförklaring till fastighetsägarna Råsunda förstads AB samt till Solna stad som därmed bereddes tillfälle att yttra sig över förslaget. Något yttrande från Solna stad har inte inkommit till Länsstyrelsen. Fastighetsägarna Råsunda förstads AB inkom den 24 februari 2012 med synpunkter på remissen. Fastighetsägarna ansåg att skyddsområdet är för omfattande. Efter syn på plats enades Länsstyrelsen och fastighetsägarna om utformningen av skyddsområdet och den 18 april 2012 översände Länsstyrelsen ett reviderat förslag till byggnadsminnesförklaring. Detta förslag tillstyrktes av fastighetsägarna Råsunda förstads AB den 24 maj 2012.

UPPLYSNINGAR

Länsstyrelsen ställer sig positiv till framtagande av stengolv och ursprunglig dekor, borttagande av sekundär läktare samt upptagande av ursprunglig dörröppning i södra fasaden.

Om det finns särskilda skäl, kan Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § lagen (1988:950) om kulturminnen m m lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid med skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. Länsstyrelsen lämnar utan kostnad för ägaren råd och anvisningar i fråga om råd och underhåll.

Beslutet kan överklagas hos Förvaltningsrätten i Stockholms län enligt anvisningar på bilaga.

Beslut i detta ärende har fattats av länsöverdirektör Katarina Kämpe och avdelningsdirektör Lars Nyberg. I beslutet har även länsantikvarie Maria Malmlöf deltagit samt 1:e antikvarie Kersti Lilja och antikvarie Karin Svanström, föredragande.

Katarina Kämpe
Länsöverdirektör

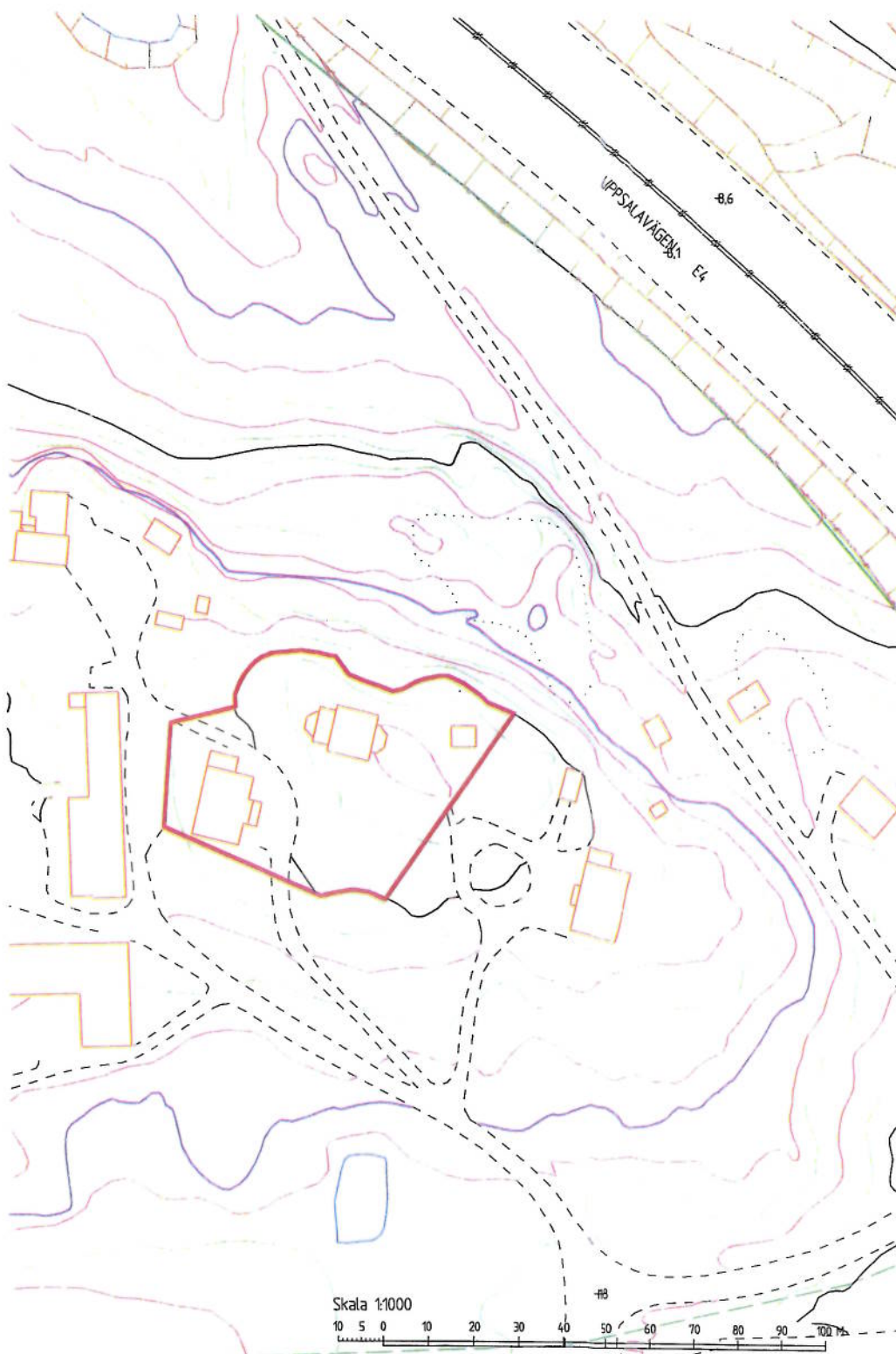
Karin Svanström
Antikvarie

Bilaga

Besvärshänvisning
Karta över skyddsområdet

Kopia till

Mk (exp, hla, kl)
Riksantikvarieämbetet
Stockholms läns museum
Byggnadsnämnden i Solna stad
Inskrivningsmyndigheten

Kapellet på Överjärva med skyddsområde (inom röd markering)